

- А. В. Кирилюк // Право та управління. – 2011. – №1. – С. 141–146.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України: прийн. 11.07.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – №33. – Ст. 1767.
4. Оганесян С. М. Место и роль пенитенциарной системы в механизме государства / С. М. Оганесян // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. – 2005. – №1. – С. 16–25.
5. Пенитенциарные системы зарубежных стран: учебно-практическое пособие / Сост. В. И. Гуржий, М. П. Мелентьев. – К. : РИО МВД Украины, 1993. – 104 с.
6. Евсеев К. В. Пенитенциарный и исправительно-трудовой компонент в истории советской уголовно-исполнительной системы / К. В. Евсеев // Вестник Омского университета. Серия «Право». – 2011. – №2(27). – с. 26–29.
7. Познышев С. В. Основные начала науки уголовного права. Общая часть уголовного права / С. В. Познышев. – М. : А. А. Карцев, 1912. – 669 с.
8. Познышев С. В. Основы пенитенциарной науки / С. В. Познышев. – М., 1923. – 342 с.
9. Пруссе В. М. Пенітенціарна система України : монографія / В. М. Пруссе, Д. В. Ягунов. – Одеса : Фенікс, 2006. – 252 с.
10. Пташинський О. Б. Правові проблеми реформування пенітенціарної системи в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / НАН України; Інститут держави права ім. В. М.Корецького. – К., 2001. – 185 с.
11. Радов Г. О. Доктринальна модель Закону «Про пенітенціарну систему України» / Г. О. Радов // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – 1997. – №1. – С.11–16.
12. Уголовно-исполнительное право России. Теория. Законодательство. Международные стандарты. Отечественная практика XX века : Учебник / М. Г. Детков, А. И. Зубков, С. И. Кузьмин, В. А. Уткин; Под ред. А. И. Зубкова. – М. : Норма, Инфра-М, 1997. – 614 с.
13. Фойницкий И. Я. Учение о наказании в связи с тюремоведением / И. Я. Фойницкий. – СПб., 1889. – 503 с.
14. Ягунов Д. В. Державна пенітенціарна служба України: деякі питання концептуального та термінологічного обґрунтування / Д. В. Ягунов // Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць ОРІДУ. Вип. 3 (47).- Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2011. – С. 176–182.

Яцишин М. Проблеми определения понятия «пенитенциарная система» в современных условиях.

Рассматривается понятие «пенитенциарная система» и его использование на разных этапах развития украинского государства. Отмечается, что в Украине данное понятие сегодня используется все активнее. Однако в юридической литературе и на законодательном уровне отсутствует единый подход к определению его содержания. В широком смысле, пенитенциарная система - это совокупность взаимосвязанных и взаимообусловленных государственно-правовых средств, методов и гарантий, направленных на достижение целей уголовного наказания в деятельности органов и учреждений исполнения наказаний; в узком смысле - это система органов и учреждений исполнения наказаний. Пенитенциарна система должна ориентироваться на модель функционирования переходного типа, которая сочетает в себе общепринятые гуманистические подходы к выполнению наказания с одновременным учетом особенностей отечественной действительности, требований укрепления правопорядка, а также реальных ресурсных возможностей.

Ключевые слова: пенитенциарная система, пенитенциарные учреждения, уголовно-исполнительная система, уголовное наказание, осужденный, лишение свободы.

Yatsyshyn M. Problems of «Penitentiary System» Definition in Modern Conditions. The concept of «penitentiary system» and its usage at various stages of Ukrainian state development is dealt. It is noted that in Ukraine, this concept is now used increasingly. However, there is no single approach to defining its content in the legal literature and in the legislature. Broadly penal system is an accumulation of interdependent and interrelated state remedies, methodologies and guarantees which are directed to achieve the goal of criminal justice in the activity of bodies of the penal system. In the narrow sense, it is the system of the bodies of the penal. The penal system have to be oriented for the model of the transitional type functioning which combines a conventional humanitarian strategy for the execution of a punishment by reference to the national actuality, requirement strengthening the rule of law and the real resource capabilities.

Key words: penitentiary system, prisons, correctional system, criminal penalty, imprisonment, condemned.

УДК 342.4(432+477)"1921/1935"(09)

С. Булавіна

**Конституції Польщі 1921 та 1935 років
в українській та польській історіографії**

Проаналізовано праці польських, українських та російських істориків держави і права, а також нормативно-правову базу – Конституції Польської Республіки 1921 та 1935 років, закони і розпорядження, які стосувалися історії становлення та розвитку державно-правових інститутів у 1918–1939 роках. В умовах

нинішньої реформи політичної системи і формування правової держави в Україні слід використати історичний досвід Польщі в розбудові держави, щоб не допустити помилок, які призвели до встановлення авторитарної системи в Польщі наприкінці 20-х – всередині 30-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: закони, конституції, дослідження, історіографічна база, нормативно-правова база.

Постановка наукової проблеми та її значення. Особливого значення набуває дослідження історії становлення та розвитку державно-правових інститутів Польщі в 1918–1939 роках, її конституційного розвитку. Адже в цей період, після відновлення в 1918 р. державної незалежності, Польща почала створювати та організовувати в рамках національної держави органи державної влади й управління та зіткнулася з проблемами, які сьогодні постали й перед Україною. Такий досвід для державотворчого процесу в Україні надзвичайно багатий і важливий, оскільки закономірності конституційного розвитку в міжвоєнній Польщі багато в чому подібні до законотворчих процесів у сучасній Україні [8, с. 8].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Науковці приділили значну увагу дослідженню проблем відродження і розвитку Польської Республіки в 1918–1939 роках. Вони проаналізували як історичні, так і правові аспекти цього питання. Історіографічною базою нашого дослідження стали праці польських, українських, російських істориків держави та права, а нормативно-правовою базою – Конституції Польської Республіки 1921 та 1935 років, закони, розпорядження та декрети Начальника Держави (1918–1922 рр.), Президента Польської Республіки, закони Сейму, розпорядження Ради Міністрів, міністра юстиції, міністра військових справ, міністра внутрішніх справ і процесу та ін.

Мета та завдання статті – проаналізувати праці польських, українських та російських істориків держави та права і нормативно-правову базу, які стосувалися історії становлення та розвитку державно-правових інститутів в 1918–1939 роках.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Наукову історико-правову літературу та нормативно-правові джерела з цієї проблеми можна поділити на декілька періодів, кожен із яких характеризувався певними суспільно-політичними, економічними, національними та релігійними особливостями Польщі. В історико-правовій літературі, зокрема, виділяють праці, опубліковані до 1939 року; наукові дослідження радянського періоду; праці, надруковані в пострадянський період.

Початок таких досліджень припадає на період Першої світової війни 1914–1918 рр., коли воєнні дії охопили майже всі європейські країни, що розпочали боротьбу за гегемонію на континенті. Міжнародно-правові аспекти польських справ цього періоду були з'ясовані видатними польськими істориками держави та права. Зокрема, ґрунтовно дослідили період відродження польської державності С. Кутшеба, В. Комарніцький, В. Рошковський; К. Куманецький, Ю. Левандовський, М. Недзялковський, М. Калляс та інші вчені.

Особливо варто відзначити дослідника цього періоду, професора Вільнюського університету, доктора В. Комарніцького, який у своїх роботах детально висвітлює процес відродження польської державності в роки Першої світової війни, становлення органів державної влади, аналізує конституційний розвиток держави – від перших декретів Начальника Держави до Конституції Польщі 1935 року [25; 26].

Спробами об'єктивно відтворити становлення Польської Республіки відзначаються також праці польського історика цього періоду К. Куманецького, у яких він детально характеризує устрій органів державної влади й органів самоврядування в 1920–1922 роках [27; 28]. Цінними є і наукові дослідження польських істориків держави і права В. Яворського, М. Недзялковського, М. Розтворовського, С. Врублевського та ін., у яких йдеться про підготовку та прийняття Березневої Конституції Польщі 1921 року.

Другий період досліджень з історії державності відродженої Польщі припадає на період 20-х – 30-х років ХХ ст., коли в країні розпочалося формування державних органів, завершене прийняттям Конституції 17 березня 1921 р. Проблеми визначення конституційних засад формування державних органів Польщі цього періоду з'ясовували також і в Україні. Зокрема В. Калинович, доцент юридичного факультету Львівського національного університету, захистив дисертацію [10] та опублікував із цієї проблеми низку статей. Один із розділів його наукової праці стосується центральних органів влади міжвоєнної Польщі. Звичайно, ці дослідження не позбавлені класового підходу до висвітлення вказаного питання на основі марксистсько-ленінської ідеології.

Відомий історик держави і права України, професор юридичного факультету Львівського національного університету В. Кульчицький у своїх публікаціях з історії Східної Галичини у складі Австро-Угорщини досить детально аналізує економічний та соціальний стан цієї території напередодні її включення до складу Другої Речі Посполитої і характеризує правові засади органів

місцевого самоврядування [28, с. 52–55]. На особливу увагу заслуговують й інші праці цього автора, в яких висвітлено питання організації центральних органів державної влади й управління за конституціями Польщі 1921 і 1935 років.

Цікавими є публікації відомого історика держави і права, професора юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка Б. Тищика, у яких розкрито процес зміни політичної влади на території Східної Галичини після її включення до складу Польщі. Особливо слід виокремити його монографію “Західноукраїнська Народна Республіка (1918-1923)”, у якій автор досліджує питання, пов’язані з соціально-економічними й політичними передумовами проголошення суверенної Української держави на західноукраїнських землях, які в той час були у складі Польщі [17].

Процесам утворення Західноукраїнської Народної Республіки та діяльності її державного механізму присвячені кандидатські дисертації доцента юридичного факультету Львівського національного університету М. М. Кобилецького [11] та доцента юридичного факультету Тернопільського державного економічного університету І. С. Лісної [14].

Питання розвитку системи судових органів та судочинства Республіки Польща в міжвоєнний період розглядає в кандидатській дисертації львівський науковець О. Липитчук [13], проблеми правового статусу органів місцевого самоврядування на території Західної України в складі Польщі цього ж періоду з’ясувала дослідниця з Волині О. Юхимюк [18], а наукова праця доцента Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника Л. Присташ стосується процесу організації та діяльності апарату управління Західною Україною в складі Польщі [16]. Але вони лише побіжно торкалися конституційного розвитку Польської Республіки.

Розвиток історико-правової науки Польщі узагальнено у великих колективних працях, до найбільш вагомих із яких належать підручники з історії держави і права міжвоєнної Польщі, підготовлені авторським колективом – Ю. Бардах, В. Леснодорський і М. Пістрчак [7]. Авторам вдалося в історичному аспекті подати суспільно-політичний устрій держави і права Польщі, структуру її державного апарату з часів Першої Речі Посполитої і до завершення Другої світової війни. На підставі законодавчих актів, зокрема Конституції 1921 та 1935 рр., проаналізовано розвиток та еволюцію центральних та місцевих органів влади. Доповнене перевидання згадуваної праці в 2003 р. сприяє глибшому вивченню цієї проблеми в новому історико-політичному ракурсі.

Значний доробок польської історіографії, що стосується проблематики місця і ролі Польської держави та присвячений розвитку польської державності Х–ХХ ст., належить польському дослідникові історії держави і права М. Каллясу [24].

На особливості процесу створення польської державності в контексті Конституцій Польщі 1921 та 1935 рр. в умовах існування різних правових систем у відродженій Польщі вказав відомий польський науковець А. Айненкель [19; 20], який у своїх працях охарактеризував не лише вплив традицій на формування правової свідомості поляків на різних територіях Польщі, але й подав ґрунтовні дослідження саме процесу конституційного розвитку Польської держави, починаючи від Конституції 3 травня 1791 р. і завершуючи Конституцією 1935 р.

Ґрунтовними є дослідження історичної ролі Ю. Пілсудського як фундатора польської державності, підготовлене такими авторами, як Д. і Т. Наленч [15], А. Хойновський [22], Ф. Седлячек [23], З. Зигмунтович [29] та ін.

Польські історики держави і права П. Юрек, В. Міх, В. Побуг-Маліновський проаналізували організацію, структуру, компетенцію та функції державних органів влади як на засадах Березневої Конституції Польщі 1921 р., так і Квітневої 1935 р.

Що стосується досліджень з історії державності відродженої Польщі українськими, російськими і польськими дослідниками радянського періоду, то слід зауважити, що тогочасна наука взагалі, а юридична зокрема перебувала під впливом марксистської ідеології, яка ґрунтувалася на засадах класового аналізу. Характерними для цього періоду розвитку юридичної науки є праці російських істориків В. П. Друніна, А. Л. Малицького, І. А. Хренова та І. С. Міллера, українського – Ю. Ю. Сливки. Така позиція авторів виправдовується панівною на час написання праць марксистсько-ленінською ідеологією [9].

Третій історичний період розвитку державності відродженої Другої Речі Посполитої припадає на останнє десятиліття перед Другою світовою війною, коли внаслідок державного перевороту 1926 р. і прийняття Конституції 1935 р. в Польщі було встановлено авторитарний режим. Цьому періоду присвячено чимало праць згадуваних уже польських авторів, як-от: А. Айненкель, М. Калляс, Ю. Бардах, Б. Леснодорський, М. Пістрчак, В. Комарницький тощо.

Особливий інтерес викликають ґрунтовні дослідження з історії Польщі львівських істориків

Л. Зашкільняка та М. Крикуна [8; 9], у яких автори на основі нових джерел розкрили різноманітні суспільні прояви життя поляків у різні історичні епохи, в тому числі й у міжвоєнний період, а також показали взаємини поляків із сусідніми народами, зокрема з українцями.

У дослідженнях львівського історика Зої Баран [5; 6] детально і всебічно охарактеризовано процес відродження і становлення Польської держави 1918–1921 рр., а також розкрито окремі аспекти в історії українсько-польських відносин у міжвоєнний період, роль політичних партій та рухів у політиці польського уряду стосовно Східної Галичини.

Особливим джерелом пізнання стала різноманітна література, підручники, монографії, документи та матеріали (опубліковані та неопубліковані) державних архівів Львівської та Тернопільської областей, Центрального державного історичного архіву у Львові, архівні матеріали міст Варшави, Любліна, Перемишля, тогочасна періодична преса, мемуарна література. Зокрема, вперше опрацьовано такі архівні документи, як Декрет Регентської Ради «Про тимчасову організацію вищих органів влади в Польському Королівстві» від 3 січня 1918 р.; Закон «Про Державну Раду Польського Королівства» від 4 лютого 1918 р.; Декрет «Про найвищу представницьку владу Польської Республіки» від 22 листопада 1918 р., підписаний Ю. Пілсудським; Декрети «Про затвердження тексту присяги для польського війська» від 12 жовтня 1918 р. та «Про формування Збройних сил Польщі» від 27 жовтня 1918 р.; «Мала Конституція» від 20 лютого 1919 р.; проекти Конституції Польської Республіки 1921 р.

Що стосується законодавчих актів, то основними в дослідженні польської державності міжвоєнного періоду стали Березнева 1921 р. [2] та Квітнева 1935 р. [3] Конституції. Закріплені в них конституційні засади організації органів влади й управління в Польщі дають підставу визначити особливості організації та діяльності державних органів, компетенцію центральних та місцевих органів влади, принципи та засади судочинства. Порівняльний аналіз цих конституцій дає змогу встановити зміни в концепції місця і функцій органів влади в Польській державі міжвоєнного періоду.

Серед нормативно-правових актів досліджуваного періоду важливе місце належить законам Сейму, Розпорядженням та Декретам спочатку Начальника Держави, а потім Президента Польської Республіки. Ці законодавчі акти дозволяють з'ясувати організаційну структуру, компетенцію, склад, порядок функціонування та зміни, що відбувалися протягом міжвоєнного періоду в діяльності вищих органів державної влади та місцевого самоврядування.

Використання всіх джерел дослідження дало змогу з'ясувати процес відродження Польської Держави в часі Першої світової війни, становлення та діяльність державних органів влади, конституційний розвиток повоєнної Польщі. Аналіз опрацьованої наукової історичної та історико-правової літератури, а також джерельна база дослідження дає підстави стверджувати, що спеціального детального та комплексного вивчення відродження і конституційного розвитку Польської Республіки у міжвоєнний період у вітчизняній науці не проводили.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, в умовах нинішньої реформи політичної системи і формування правової держави в Україні слід використати історичний досвід Польщі в розбудові держави, щоб не допустити помилок, які призвели до встановлення авторитарної системи в Польщі наприкінці 20-х – всередині 30-х рр. ХХ ст.

Історична проблематика державного устрою і права II Речі Посполитої, особливо її конституційного розвитку, ще не стала предметом достатньої кількості наукових монографічних досліджень в Україні. Тому є актуальним комплексне дослідження цієї проблеми, яке має об'єднати результати роботи науковців різних країн та історичних періодів і заповнити прогалину в сучасній історико-правовій науці.

Джерела та література

1. Dekret Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego z dnia 19 września 1918 r. Nr. 29 // Dzennik Rozporządzeń Komisij Wojskowej. 1918. – № 2.
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej / tzw. Konstytucja marcowa / Ustawa z dnia 17 marca 1921r. / ujednolicony tekst // DzU RP. – 1921. – Nr 44. – poz. 267 ; DzU RP. – 1926. – Nr. 78. – poz. 442.
3. Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r. / tzw. Konstytucja kwietniowa // DzU RP. – 1935. – Nr 30. – poz. 227.
4. Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r., zmieniająca i usupelniająca Konstytucję Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1921 r. // Dz.U.R.P. – 1926. – Nr. 44. –poz. 267.
5. Баран З. Східна Галичина і союз Пілсудський – Петлюра / З. Баран // Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa. – Toruń, 1997. – S. 177–189.

6. Баран З. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період / З. Баран, Т. Полещук. – Львів : [б. в.], 1999. – 100 с.
7. История государства и права Польши : [пер. с польского] / Ю. Бардах, Б. Леснодорский, М. Пиетрчак; [предисл. З. М. Черниловского]. – М. : Юрид. лит., 1980. – 559 с.
8. Зашкільняк Л. Генеза і наслідки українсько-польської нормалізації 1935 р. / Л. Зашкільняк // *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa*. – Toruń, 1997. – S. 431–454.
9. Зашкільняк Л. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Л. Зашкільняк, М. Крикун. – Львів : ЛНУ ім. Ів.Франка, 2002. – 752 с.
10. Калинович В. Колоніальний режим управління западноукраїнськими землями в панській Польщі (1918–1939 гг.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / В. Калинович. – Львів, 1955. – 16 с.
11. Кобилецький М. М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.) : історико-правове дослідження : монографія / М. М. Кобилецький. – Львів : ПАІС, 2008. – 406 с.
12. Кульчицький В. Центральні органи державної влади і управління за Конституцією Польщі 1935 року / В. Кульчицький // *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 1999. – Вип. 34. – С. 52–55.
13. Липитчук О. Система судових органів та судочинство Республіки Польща (1918–1939рр.) : автореф. ... дис. канд. юрид. наук / О. Липитчук. – Львів, 2004. – 18 с.
14. Лісна І. С. Становлення державності в Галичині (1918–1923 рр.) : монографія / І. С. Лісна. – Тернопіль, 2001. – 92 с.
15. Наленч Д. и Т. Юзеф Пилсудский. Легенды и факты / Д. и Т. Наленч ; под ред. Р. П. Федорова ; сокр. пер. с пол. В. Воронкова, В. Светлова, В.Федоренко. – М. : [б. и.], 1990. – 399 с.
16. Присташ Л. Т. Центральні органи влади та управління за конституцією Польщі 1935 р. / Л. Т. Присташ. – Львів : [б. в.], 1988. – 16 с.
17. Тищик Б. Й. Західноукраїнська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права / Б. Й. Тищик. – Львів : Тріада плюс, 2004. – 359 с.
18. Юхимюк О. М. Правовий статус органів місцевого самоврядування на території Західної України у складі Польщі (1918–1939 рр.) : дис... канд. юрид. Наук: 12.00.01 / О. М. Юхимюк / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2004. – 17 с.
19. Ajnenkiel A. Konstytucje Polski w rozwoju dziejowym, 1791–1947 / A. Ajnenkiel. –Warszawa : Oficyny Wydawnicza Rytm, 2001. – 415 s.
20. Ajnenkiel A. Sejmy i konstytucje w Polsce 1918–1939 / A. Ajnenkiel. – Warszawa, 1968/– 132 s.
21. Albert A. Najnowsza historia Polski 1914–1993 / A. Albert. –Т. 1. – Londyn : Puls, 1994. – 641 s.
22. Chojnowski A. . Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939 / A/ Chojnowski. – Wrocław, 1979. – S. 5;
23. Józef Piłsudski : Przyczynki bibliograficzne / oprac. Franciszek Sedlaczek. – Lwów, 1935 – IV. – 42 s.
24. Kallas M. Historia ustroju Polski X-XX w. / M. Kallas. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. – 564 s.
25. Komarnicki W. Polskie prawo polityczne. Geneza i system / W. Komarnicki. – Warszawa, 1922.
26. Komarnicki W. Ustrój państwowy Polski współczesnej. Geneza i system / W. Komarnicki. – Wilno, 1937.
27. Kumaniecki K. Ustrój państwowych władz administracyjnych na ziemiach Polski / K. Kumaniecki. – Kraków : Leon Frommer, 1920. – 198 s.
28. Kumaniecki K. W. Ustrój władz samorządowych na ziemiach polski w zarysie / K. Kumaniecki. – Warszawa–Kraków, 1922. – Nakładem księgarni J. Czerneckiego. – 78 s.
29. Zygmuntowicz Z. Józef Piłsudski : Kronika biograficzna / Z. Zygmuntowicz. – Lwów : Wyd-wo St. Malinowskiego, 1931. – 64 s.

Булавина С. Конституції Польщі 1921 і 1935 років в українській і польській історіографії. В статті проаналізовані роботи польських, українських, російських істориків державства і права, а також нормативно-правова база – Конституції Польської Республіки 1921 і 1935 років, закони і розпорядження, касаючі історії становлення і розвитку державно-правових інститутів в 1918–1939 роках. Обращено внимание на то, что в историко-правовой литературе выделяют работы, опубликованные до 1939 года, научные исследования советского периода и работы постсоветского времени. Автор подчеркивает, что анализ научной исторической и историко-правовой литературы, а также документов дает основания утверждать, что комплексное исследование этой проблемы объединило бы результаты работы ученых разных стран и исторических периодов и заполнило пробелы в современной историко-правовой науке.

Ключевые слова: закони, конституції, дослідження, історіографічна база, нормативно-правова база.

Bulavina S. Constitutions of Poland of the 1921 and 1935 Represented in the Ukrainian and Polish Historiography. The article is devoted to the analysis of the works of the Polish, Ukrainian, and Russian historians specializing in a state and law, and the normative legal basis - the Constitutions of the Polish Republic of the 1921 and 1935, laws and orders connected with the history of the formation and development of the state and legal institutions in 1918–1939. A special attention has been paid to the historical legal literature and the works published before 1939, scientific studies of the Soviet period and the studies of the post-Soviet time. The author underlines that the analysis of

the historical and historical legal literature, and the related documents gives the right to state that the complex studies of this problem would join the efforts of many scientists from various countries and of different historical periods and would fill in the blanks in the modern historical legal science.

Key words: laws, constitution, studies, historiographic basis, normative legal basis.

УДК 343.811(477)(093)

П. Гламазда

Діяльність органів управління місцями ув'язнення на місцях в умовах реалізації тюремної реформи Павла Скоропадського

У статті висвітлено проблеми реалізації тюремної реформи в Українській Державі в період перебування при владі гетьмана Павла Скоропадського. Охарактеризовано органи управління місцями ув'язнення на місцях, проаналізовано штатний розпис та посадові оклади для персоналу губернських інспекцій та персоналу тюремних закладів, відповідно до їх категорій. Проаналізовано питання кадрового забезпечення губернських інспекцій та пенітенціарних установ.

Ключові слова: Українська Держава, гетьманат, пенітенціарна система, губернська тюремна інспекція, тюремна установа.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасних умовах формування громадянського суспільства важливу роль відіграє історичне минуле, правова спадщина українського народу. Після проголошення незалежності України з'явилася можливість об'єктивного дослідження історії українського державотворення в усіх його аспектах, в тому числі й у сфері кримінально-виконавчої діяльності.

Суть такого дослідження полягає у аналізі проблеми реалізації тюремної реформи в Українській Державі в період перебування при владі гетьмана Павла Скоропадського та характеристикі органів управління місцями ув'язнення на місцях.

Це важливо й з огляду на те, що в останні роки у вітчизняній пенітенціарній сфері відбуваються явища, схожі з тими, які визначали характер розвитку пенітенціарної системи Української Держави в період з квітня по грудень 1918 року (недостатнє фінансування пенітенціарних установ, незадовільні умови утримання засуджених). Їх аналіз і наукова оцінка дозволить сучасним українським законодавцям і практичним працівникам пенітенціарної системи не повторювати тих помилок, які мали місце у попередній історії. Вирішення актуальних проблем, пов'язаних з реформуванням та вдосконаленням кримінально-виконавчої системи сучасної України, великою мірою залежить і від дослідження та засвоєння історичного досвіду, аналізу тих процесів, які мали місце в Україні раніше.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Даний період українського державотворення знайшов висвітлення в працях таких вітчизняних та російських істориків і правознавців, як Л. І. Беляєва, І. Г. Білас, М. М. Гернет, М. Г. Детков, О. І. Зубков, І. В. Іваньков, Е. М. Кісілюк, О. П. Неалов, Г. О. Радов, В. В. Россіхін, О. В. Тимошук, О. А. Чуваков, О. Н. Ярмиш, М. М. Яцишин та інших.

Мета й завдання статті. Основною метою статті є характеристика діяльності та кадрового забезпечення органів управління місцями ув'язнення на місцях в умовах реалізації тюремної реформи Павла Скоропадського

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Після приходу до влади Павло Скоропадський не став руйнувати тюремну систему, яка була сформована Російською імперією. Суть його реформ полягала в зміцненні та утвердженні тюремного відомства. Гетьманський уряд велику увагу приділяв органам управління пенітенціарною системою на місцях: тюремним інспекціям та адміністраціям місць ув'язнення.

Організація управління тюрмами на місцях була проблемою, яку намагалися розв'язати протягом тривалого часу ще за часів Російської імперії. Існувало декілька варіантів такої організації: від намірів доручити займатися тюрмами на місцях прокуратурі і створення тюремних округів, до формування тюремних інспекцій. У результаті згідно з положеннями «Статуту про осіб, що утримуються під вартою» від 31 березня 1890 року, для завідування тюремною частиною на губернському рівні були засновані губернські тюремні інспекції, які стали представниками Головного